

Güzay, Aybüke, “Alfred Rosenberg’in Görev Birliği ve Kırım’daki Faaliyetleri”, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 9/20, ss.621-632.
DOI: 10.31765/karen.1356284

Bu makale etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektirmemektedir.

This article doesn't require ethical committee permission and/or legal/special permission.

* Araştırma Makalesi / *Research Article*

** Dr. Öğr. Üyesi,

İzmir Bakırçay Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir/TÜRKİYE

aybuke.guzay@bakircay.edu.tr

ORCID : 0000-0003-1609-5086

Anahtar Kelimeler: Görev Birliği, Almanya, İkinci Dünya Savaşı, Kırım, Alfred Rosenberg

Keywords: Task Force, Germany, World War II, Crimea, Alfred Rosenberg

ALFRED ROSENBERG’İN GÖREV BİRLİĞİ VE KIRIM’DAKİ FAALİYETLERİ*

Aybüke GÜZAY**

Öz: Kırım coğrafyası stratejik konumunun vermiş olduğu avantajdan dolayı tarih boyunca paylaşılmaayan bir bölge olarak önemini korumuştur. 1475 yılında Osmanlı Devleti’nin himayesine alınan Kırım Hanlığı, 1783 yılında Rus Çarlığı tarafından işgal edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesi ile Kırım Türkleri bağımsızlık mücadelesinde yer almış fakat 1918’deki kısa süreli Alman işgali ile dengeler tekrar değişmiştir. Kırım, 1923-1941 yılları arasında ise Sovyet Rusya’nın baskısına maruz kalmıştır. 1941 yılında ise Kırım’a giren Alman ordusunun bu seferki işgali kısa süreli olmamış, Almanlar bu kez Kırım’da sistemli faaliyetler yürütme imkânı bulmuşlar ve sadece askerlik alanında değil, çeşitli birlikler vasıtası ile Kırım’da hâkimiyet kurmak istemişlerdir. Arkeolojik kazılar yapan bu birlikler, Kırım’daki müze ve kütüphanelerde bulunan eserlere de el koymuşlardır. Bu birliklerden bir tanesi işgal altındaki Doğu topraklarından sorumlu Bakan Alfred Rosenberg’in Görev Birliği’dir. Bu çalışmada Alfred Rosenberg’in Görev Birliği’nin amaçları ve Kırım’daki faaliyetleri incelenecektir.

ALFRED ROSENBERG'S COOPERATION AND ACTIVITIES IN CRIMEA

The geography of Crimea has maintained its importance as a region that cannot be shared throughout history due to the advantage of its strategic location. The Crimean Khanate, which was taken under the auspices of the Ottoman Empire in 1475, was occupied by the Russian Tsardom in 1783. With the outbreak of the First World War, the Crimean Turks took part in the struggle for independence, but with the short-term German occupation in 1918, the balances changed again. Crimea was exposed to the pressure of Soviet Russia between 1923-1941. In 1941, the occupation of the German army, which entered the Crimea, was not short-lived and this time the Germans had the opportunity to carry out systematic activities in the Crimea. They wanted to establish dominance in Crimea not only in the field of military service, but also through various units. These units, which carried out archaeological excavations, also seized the artifacts found in museums and libraries in Crimea. One of these units is the Task Force of Alfred Rosenberg, the Minister responsible for the Occupied Eastern Territories. In this study, the aims of Alfred Rosenberg's Task Force and its activities in Crimea will be examined.

Geliş Tarihi / Received Date: 06.09.2023

Kabul Tarihi / Accepted Date: 30.12.2023

Giriş

Stratejik önemi dolayısıyla tarih boyunca göz önünde ve ilgi odağı olan Kırım coğrafyası, hareketliliğini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Pek çok milletin ve devletin yerleşim yeri olan Kırım, bu sebepten ötürü çatışmaların ve mücadelenin devamlılık arz ettiği bir bölge olmuştur. Bu bölgenin yerleşik halklarından bir tanesi ise Türklerdir. 1475 yılında Osmanlı Devleti'nin himayesine alınan Kırım Hanlığının en zor zamanları 1783'te Rus Çarlığı tarafından işgal edilmesi ile başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Rus Çarlığının baskısından kurtulmak amacı ile bağımsızlıklarını elde etmek isteyen Kırım Türkleri, Almanya'nın Kırım'ı işgal etmesi ile yeni bir güç ile karşılaşmışlardır. Zira Kırım, 1918 yılının Nisan-Kasım ayları arasında Almanya tarafından işgal edilmiştir. Almanları bu süreçte yakından tanıma fırsatı bulan Kırım Türkleri, Almanların yenilgisi ve Kırım'dan çıkmaları üzerine 1923 yılından itibaren Sovyetler Birliği'nin baskısı ile karşı karşıya kalmışlardır ve bu süreç 1941 yılına kadar devam etmiştir. Zira İkinci Dünya Savaşı sürecinde Almanlar Kırım'ı tekrar işgal etmişlerdir. Almanların bu dönemdeki amaçları ise Kırım'ı ele geçirmek olduğu gibi burada yer alan pek çok müze ve kütüphanenin de incelenmesi yönünde olmuştur. Askeri operasyonlara dair hedeflerin dışında pek çok bilimsel araştırmalarda yer almışlar, Alman askeri birlikleri haricinde bölgeye çeşitli arkeologlar, üniversite ile bilimsel araştırma enstitülerindeki uzmanlar da gelmişlerdir. İlgili uzman ve arkeologlar aynı zamanda askeri birliklerin emrinde ve onlarla iş birliği içinde çalışmışlardır. Kırım'da faaliyet gösteren birimlerden bir tanesi, işgal edilen doğu bölgelerinden sorumlu Bakan Alfred Rosenberg'in "ERR" adlı kuruluşudur. Açılımı "Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg" olan bu kuruluş "Rosenberg'in Görev Birliği" olarak adlandırılabilir. Bu görev birliğinin bünyesinde pek çok uzman görev yapmış, müzeler ile kütüphaneler araştırılmış ve pek çok bilimsel esere el konularak bu eserler Almanya'ya taşınmıştır. Çalışmamızda Alfred Rosenberg'in Doğu topraklarındaki ve Kırım'daki hedefleri değerlendirilmiş, Görev Birliği'nin Kırım'daki faaliyetleri incelenmiştir. Makalenin, ülkemizde Kırım'daki Alman işgaline dair yapılan çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

1. Alfred Rosenberg'in Doğu'daki Hedefleri

1893'te Reval'de doğan Alfred Ernst Rosenberg, önce Riga'daki Teknik Üniversite'de, daha sonra da Moskova Üniversitesi'nde mimarlık okumuştur. 1918'in başında Reval'e, aynı yılın Kasım ayında Berlin'e gitmiş ve ardından Münih'e dönmüştür.¹ Alfred Rosenberg Nasyonal Sosyalizmin yükselişe geçtiği dönemlerde Völkischer Beobachter Gazetesinin editörlüğünü yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise işgal edilen doğu bölgeleri Bakanı olarak görevlendirilmiştir.²

Alfred Rosenberg'in faaliyetleri onun düşünce dünyasını bilmeyi gerekli kılmaktadır. 1918'te Münih'te iken Baltık kökenli arkadaşları ile Nasyonal Sosyalizm hareketine katılmıştır. Rosenberg, her yerdeki Yahudilerin özelemlerinin tek bir hedefe yönelik olduğuna inanmaktadır: "dünya hakimiyeti". Almanya'da, Rosenberg'in gözünde Yahudiler, bir Yahudi-Bolşevik tehlikeyi temsil etmektedir.³ Ayrıca Rosenberg, insanları yeteneklerine göre sınıflara ayırmış ve dünya üzerinde en tehlikeli milletin Yahudiler ile Ruslar olduğunu belirtmiştir. Zira Rosenberg onları: "mevcut olanı bozan ve yok eden" olarak tanımlamaktadır. Türklerin ise mevcut olanı gelecek nesillere aktarma kabiliyeti vardır. Bu nedenle Türkler, Rosenberg'in gözünde daha iyi bir konumda olmalarına karşın yine de çok ayrıcalıklı bir yere sahip değildirler.⁴ Dolayısıyla Yahudi ve Bolşevik tehlikesi Alfred Rosenberg tarafından aynı çizgiye oturtulmaktadır. Kendisi bu iki tehlikenin dünya hakimiyetini engellemek gerektiğine inanmaktadır. Bir Nazi ideoloğu olarak Yahudi ve Bolşevik karşıtlığının Alfred Rosenberg'in şahsında ortaya çıkmakta olduğu görülmektedir.

¹ Myllyniemi, 1973: 40.

² Picker, 1981: 166.

³ Myllyniemi, 1973: 40.

⁴ Ülküsal, 1975: 47.

1923 yılında Adolf Hitler'in tutukluluğu sırasında Rosenberg, Nasyonal Sosyalist hareketin sorumluluğunu üstlenmiştir. 1930'da "20. Yüzyılın Efsanesi" ideolojik çalışmasını yazmıştır. Faaliyetlerine ve görevlerine bakıldığı zaman çok ayrıcalıklı bir konumda olduğu düşünölmektedir. Nitekim Rosenberg, Nasyonal Sosyalist Partide önemli bir görev üstlenmiş, daha sonra işgal edilen doğu bölgelerine sorumlu Bakan olarak atanmıştır. Fakat tüm bunlara rağmen devlette ve partide istediği saygınlığa hiçbir zaman ulaşamadığı ifade edilmektedir.⁵ Zira onun başta Propaganda Bakanı Joseph Goebbels olmak üzere pek çok muhalifi bulunmaktadır. Bu muhaliflerden en önemlisi işgal altında olan bölgelerdeki katliamlarda aktif görev alan Schutzstaffeln birliklerinin (SS) Başkanı olan Heinrich Himmler'dir. Alfred Rosenberg ve Heinrich Himmler arasında Doğu'da işgal edilmiş topraklarda yer alan maddi varlıkların Almanya'ya nakli hususunda bir yarış söz konusudur. Zira Heinrich Himmler de "Ahnenerbe"⁶ adlı Ata mirasını araştırmaya yönelik bir kuruluşun başkanıdır.⁷ Bu hususta ilgili kurumlar nezdinde yükselmek ve makam sahibi olmanın, hatta "en başarılı" konuma yükselmenin önemli olduğu görölmektedir. Ayrıca Alfred Rosenberg Doğu Bakanı olarak Dışişleri Bakanlığı ile iyi geçinememektedir. Doğu siyaseti ile ilgili olan konularda her iki bakanlığın mücadele içinde olduğu bilinmektedir.⁸ Alfred Rosenberg'in Ukrayna Genel Komiseri Erich Koch ile de arasının iyi olmadığı anlaşılmaktadır.⁹ En yüksek noktada olan Adolf Hitler'in dahi Alfred Rosenberg'e karşı çok olumlu olmadığı fakat yola çıkıldığı andan itibaren Rosenberg'in Hitler'i yalnız bırakmadığı ve davasına olan bağlılığından ötürü Hitler'in de onu hoş tuttuğu anlaşılmaktadır.¹⁰

Alfred Rosenberg, süreç içinde Adolf Hitler tarafından pek çok görev ile yetkilendirilmiştir. Bunlardan birisi 1934 yılında NSDAP'nin tüm entelektüel ve ideolojik eğitim ile öğretimini denetlemekle görevli olarak Führer tarafından atanmasıdır. Ayrıca Rosenberg, 1940 yılında NSDAP'ye bağlı bir yüksek okulun kurulmasında görevlendirilmiştir. Bu görevlerden bir diğeri ise 1941 yılında Doğu'daki işgal bölgelerinde kültür varlıklarının ve kütüphane stoklarının Almanya'ya nakledilmesinden sorumlu olmasıdır.¹¹ İlgili görevde olması, Alfred Rosenberg'in faaliyetlerini daha rahat yürütmesini sağlamıştır. Kendisinin savaş yıllarında en önemli fikirlerinden bir tanesi Doğu topraklarındaki devletleri Sovyetler Birliği'ne karşı örgütlemek ve Sovyetler Birliği'nden kurtulmak yönünde olmuştur.¹² Bu fikrini hayata geçirmek içinse en önemli hususun Sovyet Rusya'ya karşı kullanmak amacıyla Doğu halklarının desteklerini almak olduğunu ifade etmiştir.¹³ Doğu Bakanı olarak Sovyet karşıtlığı dikkati çekmekle birlikte, Sovyetler Birliği'nin baskısından bunalmış olan halkların desteklerini sağlamanın, Alman ordusunun yükünü hafifleteceğini ve işlerini kolaylaştıracağını düşünmektedir. Bu halklardan birisi de aşağıdaki bölümde bahsedileceği üzere Kırım Türkleridir.

Alfred Rosenberg ayrıca Nasyonal Sosyalist hareketin baş teorisyenidir ve Doğu politikalarında oldukça etkili gözökmektedir.¹⁴ Kırım bölgesi ise Doğu topraklarında stratejik bir konumda bulunmakta ve Almanlar için önemli bir mevkiyi işgal etmektedir. Dolayısıyla bu coğrafyanın ele geçirilmesi Almanların gelecek planları için ziyadesiyle mühimdir. Kırım'ın Karadeniz'e hâkim olma, Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkilerin seyri ve Sovyet Rusya'nın önemli bir üssü

⁵ Lach, 2004/2005: 13.

⁶ Almanların kendi geçmişlerine dair izler aradıkları ve bu sebepten ötürü arkeolojik kazılar hatta antropolojik incelemeler yapan bir kuruluş olan Ahnenerbe, Heinrich Himmler'in önerisi ile 1 Temmuz 1935 tarihinde kurulmuştur. (Schmidt ve Devantier, "Das Ahnenerbe der SS-Himmlers Geisteselite", Bundesarchiv Internet Seite).

⁷ Schmidt ve Devantier, "Das Ahnenerbe der SS-Himmlers Geisteselite", Bundesarchiv Internet Seite.

⁸ Sakal, 2013: 292-295.

⁹ Mazower, 2013: 236-237.

¹⁰ Mazower, 2013: 227.

¹¹ Lach, 2004/2005: 13.

¹² Mazower, 2013: 231.

¹³ Dallin, 1957: 253.

¹⁴ Dokumentation: 1958: 286.

olması açısından pek çok avantajı bulunmaktadır. Alfred Rosenberg'e göre Kırım'da daha önce Alman yerleşimciler yaşamıştır ve Sovyet Rusya'dan bu bölgeyi almak Almanların hakkıdır.¹⁵

Almanların Doğu bölgelerini ve özellikle Kırım'ı işgal etmelerindeki dayanaklardan bir tanesi German ırkına mensup Gotların bir zamanlar ilgili bölgelerde yaşamış olmalarıdır. Dolayısıyla Gotlara ait yerleşim yerlerini araştırmışlar, arkeolojik kazılar yapmışlar, kütüphane ve müzeleri kapatarak önemli envantere el koymuşlardır. Kırım'da Alfred Rosenberg'in hedefleri orada bir Gotenland adı ile yerleşim yeri kurmaya dayanmaktadır. Zira Rosenberg bu bölgenin Gotların mirası olduğunu düşünmekte ve ifade etmektedir.¹⁶ Bu sebeple çalışmaların yürütülmesi amacıyla kurulan merkez ofiste doğunun önemli materyallerinin nasıl aranacağına, kütüphaneler ile müzelere nasıl el konulacağına ve ilgili faaliyetlerin yürütülmesine dair bazı esaslar belirlenmiştir.¹⁷

İkinci Dünya Savaşı sırasında tek görevleri; işgal edilen ülkelerdeki sanat ve kültür varlıklarının izini sürmek, bunlara el koymak ve Almanya'ya götürmek olan bir dizi Alman örgütü bulunmaktadır. "Devlet adına ele geçirmek" görevi olan bu örgütlerden biri de Alfred Rosenberg'in görev gücüdür.¹⁸ Bu görev gücünün ise personel sayısı bakımından Sovyetler Birliği'nde görev yapan en büyük birlikler olduğu ifade edilmektedir. Diğer birim ise Sonderkommando birlikleridir.¹⁹ Anlaşıldığı üzere Rosenberg'in, Doğu Bakanlığı görevi dışında faaliyetlerini yürütme imkânı bulduğu birlikleri de bulunmaktadır.

Alfred Rosenberg'in propagandası ise yönetmiş olduğu bölgelerde el konulan nesnelere dayalı büyük bir kaynak koleksiyonu oluşturma tezine dayanmaktadır. Bu tezini, tarih-kültür ve ekonomi üzerine Nasyonal Sosyalizm ile Bolşevizm araştırmaları için kullanmak amacıyla, işgal altındaki halkların örf ve adetlerini kullanarak güçlendirmeye çalışmıştır. Faaliyetlerini gerçekleştirmek için Nasyonal Sosyalist fikirlere sadık Alman bilim adamlarının seçilmesi gerektiğini düşünmüştür. Görev gücünün faaliyetlerine bağlılık ve iş birliği yapma isteği ise işgal döneminde bir hayatta kalma stratejisi olarak açıklanabilir.²⁰

2. Görev Birliği ve Kırım'daki Faaliyetler

Nasyonal Sosyalistlerin, Doğu'da uzun vadeli yönetim ve Alman birliklerini rahatlatma planlarına uygun olarak, 17 Temmuz 1941'de Adolf Hitler, yeni fethedilen Sovyet topraklarını yönetmek amacıyla Doğu Bakanlığını kurmuştur.²¹ Bu bakanlığa Nasyonal Sosyalist Parti'nin (NSDAP=Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) ilk zamanlarından beri üyesi olan Alfred Rosenberg atanmıştır. Yukarıda bahsedilen Ukrayna Komiseri Erich Koch ile Doğu Bakanı Alfred Rosenberg, Doğu'nun kültürel mirasının nasıl elde edileceğine dair düşüncelerinde ayrılmaktadırlar. Zira Rosenberg bunu kendi komutası altındaki bir görev gücünün vazifesi haline getirmiştir. Başlangıçta Reichsleiter Rosenberg (ERR) görev gücünün en önemli işlevi, Rosenberg'in tasarladığı ve 1939'da Hitler'in onayladığı Yüksek Okul (Hohe Schule) (Ek 1) isimli ve partinin tasarrufunda olan bir üniversitenin malzeme tedarikiydi. Nasyonal Sosyalist araştırma, öğretim ve eğitimin merkezi bir yeri olarak planlanan okul, aynı zamanda ırk çalışmaları ve Aryan halklarının kökenleri ile antik çağdaki tarihlerine odaklanacaktır. Savaş nedeniyle Ocak 1940 tarihinde Adolf Hitler tarafından bina inşaatının ertelenmesi talimatı verilmiştir. Fakat işgal edilen topraklardaki planlı müsadere göz önüne alındığında okul için bir kütüphanenin kurulmasına hız verilmiştir.²²

¹⁵ Kunz, 2005: 44.

¹⁶ Werth, 1964: 545-546.

¹⁷ BArch, R 6/170, "An die Herren Reichskommissars für das Ostland und für die Ukraine", 16.04.1942, Berlin.

¹⁸ Heuss, 1997: 535.

¹⁹ Heuss, 1997: 555.

²⁰ Gutsul, 2013: 10.

²¹ Alman Doğu Bakanlığı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. F. Rezzan Ünalp, "İkinci Dünya Savaşı'nda Barbarossa Harakâtı: Almanya'nın "İşgal Altındaki Doğu Müntakaları Bakanlığı" Faaliyetleri ve Pantürkizm", Giresun Üniversitesi KARSAM VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu "Türk Rus İlişkileri", Bildiriler Kitabı, Giresun, Ekim 2017, s. 464-479.

²² Freitag ve Grenzer, 1997: 245-249.

1930'ların sonlarından itibaren Rosenberg, geniş kapsamlı ideolojik ve eğitim planlarını harekete geçirmiştir. Ortaklarından biri Berlin Üniversitesi'nde Felsefe Profesörü olan Alfred Bäumler'dir (1887-1968). Bunun dışında Rosenberg'in vesayeti altında, Nazi seçkinleri için üniversitelere alternatif olan "Hohe Schule der NSDAP" adı verilen devasa bir araştırma ve eğitim merkezinin örgütlenmesi gerekmektedir. ERR'nin Paris'te düzene konulmasından altı ay önce Hohe Schule için kaynak toplama mevzuu iyice belirlenmiştir. ERR'nin savaş sırasındaki önceliklerinden biri 29 Ocak 1940 tarihli Hitler kararnamesi ile yetkilendirildiği üzere Hohe Schule ile enstitüler için kütüphane rezervleri oluşturmaktır. Yağmalanan kitaplardan bazıları doğrudan belirli kütüphanelere ve enstitülere gönderilmiştir. Diğerleri 1943'ün ortalarına kadar Berlin'deki ana ERR Kitap Kontrol Merkezi (Buchleitstelle) aracılığıyla filtrelenmiştir. Kütüphaneler, arşivler, tarih öncesi, araştırma-analiz ve diğer hedefler için bazı kurallar belirlenmiştir. ERR'nin işgal altındaki Doğu topraklarında bulunan kültürel varlıkları tespit etme ve bunlara el koyma yetkisi Ağustos 1941'de ilan edilmiştir.²³

Merkez Kütüphanesi ilk olarak 1939'un başlarında Berlin'de Behrenstrasse 49 adresinde Dr. Walter Grothe başkanlığında kurulmuştur. 1942 yılında ise Avusturya'nın Tirol kentinde Grand Hotel Annenheim'a ve daha sonra Avusturya'nın Karintiya bölgesindeki Tanzenberg Manastırına taşınmıştır. Özel Personel Kütüphanesi 1941 yılında Ukrayna başta olmak üzere işgal altındaki Sovyet topraklarında faaliyetlerine başlamıştır.²⁴

ERR'nin faaliyetleri için gereken finansman Nasyonal Sosyalist Partinin kasasından karşılanmıştır. Pek çok akademisyen için ise Rosenberg'in operasyon ekibinde ve ayrıca savaş bölgesinde aktif olan diğer bilimsel kuruluşlarda hizmet vermek, kendi araştırmalarını yerinde yapmak için beklenmedik bir fırsat anlamına gelmektedir.²⁵

Alman ordusunun ve yetkililerin Doğu coğrafyasına ve Kırım'a karşı olan ilgileri İkinci Dünya Savaşına dayanmamaktadır. Zira Alfred Rosenberg Sovyet Devriminin olduğu 1917 yılında Kırım'a gelmiştir ve Mangup'taki Gotik mağaralardan çok etkilenmiştir. Daha önceden Kırım ile ilgili bilgisi ve sempatisi olan Rosenberg'in İkinci Dünya Savaşı esnasındaki birliği ERR de Kırım'a ilgi göstermiş ve Eski Kermen'e işgalin başında görev gücü ERR tarafından el konulmuştur. 1940 yılı sonbaharında adını alan ERR, yani "İşgal Altındaki Topraklarda Rosenberg'in Görev Gücü" çalışmalarına hızla başlamıştır.²⁶ Alfred Rosenberg, Yahudilik ile Bolşevizm karşıtlığını içeren ve denetleyici makamlar olarak tanımlanabilecek kültürel, siyasi ve bilimsel ofisler kurmuştur. Bu ofisler ve ofis sorumluları şu kişilerdir:

Tablo 1. Alfred Rosenberg'in Görev Birliği Ofisleri ve Ofis Sorumluları²⁷

Amt/Abteilung Ofis/Bölüm	Leiter Başkan
Amt Schulung (ab 1938 Amt Lehrplanung) Eğitim Ofisi (1938'den itibaren Müfredat planlama ofisi)	Friedrich Schmidt
Amt Schrifttumspflege Literatür Koruma Ofisi	Hans Hagemeye
Amt Kunstpflege Sanat Koruma Ofisi	Dr. Walter Stang

²³ Grimsted, 2005: 396, 403.

²⁴ Grimsted, 2005: 404.

²⁵ Freitag ve Grenzer, 1997: 245-249.

²⁶ Gutsul, 2013: 27.

²⁷ Gutsul, 2013: 25.

Amt Weltanschauliche Information (bis 1937 Archiv für kirchenpolitischen Fragen İdeolojik Bilgi Ofisi (1937'ye kadar Politik kilise sorunları arşivi)	Dr. Matthes Ziegler
Amt Juden und Freimaurerfragen Yahudi ve Mason Sorunu Ofisi	August Schirmer
Aufbauamt Hohe Schule Yüksek Okul Ofisi	Prof. Dr. Alfred Baeumler
Abteilung Wissenschaft Bilim Departmanı	Prof. Dr. Alfred Baeumler, ab 1941 (1941'den itibaren) Heinrich Härtle, ab 1942 (1942'den itibaren) Walter Groß
Abteilung Vor und Frühgeschichte (später Amt) Tarih Öncesi ve Yakın Tarih Departmanı (daha sonra ofisi)	Prof. Dr. Hans Reinerth
Abteilung Naturwissenschaft Doğa Bilimleri Departmanı	Dr. Walter Groß

ERR çalışanlarının görevleri işgal altındaki bölgelerde, operasyon alanlarında ve sivil idare bölgelerinde yürütülecektir.²⁸ Kırım'a ait olan birlikler ise Ukrayna'da oluşturulmuş birliklere bağlı olarak görev yapmaktadır. "Ana çalışma grubu Ukrayna (HAG=HauptArbeitsgruppen)" bünyesinde ve yıllara göre pek çok çalışma grubu oluşturulmuştur. 1941-1942 yıllarında Batı Ukrayna Çalışma Grubu, Doğu Ukrayna Çalışma Grubu, Güney Ukrayna Çalışma Grubu ve Kırım Çalışma Grubu olmak üzere 4 adet birlik bulunmaktadır. (Ek 2) 1943 yılına kadar bu çalışma gruplarının bünyesi genişletilmiş ve Kiev Çalışma Grubu, Simferopol (Akmescit) Çalışma Grubu, Herson Çalışma Grubu gibi gruplar da oluşturulmuştur.²⁹

ERR personeli faaliyetlerine öncelikle müzeler, arşivler, kütüphaneler ve enstitüler hakkında bilgiler toplayarak başlamıştır. Zira ilgili birimlerin geçmişleri, envanterleri gibi hususlar yapılacak çalışmaların sağlığı açısından önemlidir. Akabinde Sovyet yönetiminin çeşitli raporları aranmış ve incelenmiştir. İşgal altındaki doğu topraklarında görev yapan ERR personeli; profesörler, mühendisler, ekonomistler, doktorlar, teknisyenler gibi çeşitli meslek gruplarından oluşmaktadır. Sayıları ise yaklaşık 3000 kişi olarak belirtilmiştir.³⁰

Ana çalışma grubuna bağlı olarak faaliyet gösteren küçük çalışma grupları, özel komuta birimi ve öncü komuta birliği gibi teşkilatlar kütüphaneler, gözlem evleri ve müzelerdeki envanteri araştırıp el koymak ve ilgili nesnelere Almanya'ya aktarmak hususunda görev yapmışlardır. İlk olarak NSDAP'nin ideolojik, politik ve artan düşmanlarına karşı mücadeleye uygun nesnelere el koymak gibi özel bir görevi bulunmaktadır. Bunlar, Frankfurt am Main'deki Yahudi Sorunu Araştırma Enstitüsü'ne de gönderilmiştir. Ayrıca yerel halk, tüm ERR operasyonlarında, çalışma gruplarında ve departmanlarında çalışmıştır. Yerel halkın çoğu bilim insanıdır (tarihçiler, arkeologlar, müze çalışanları, arşivciler) ve bazı sivil ofislerde görev yapmışlardır.³¹

Çalışma Grubu Kırım (Arbeitsgruppen Krim=AG) Ekim 1941'de Ukrayna Çalışma Grubu'nun özel bir birimi olarak kurulmuştur. Bu çalışma grubunun ilk faaliyeti 1942 yılında

²⁸ Gutsul, 2013: 26.

²⁹ Gutsul, 2013: 170.

³⁰ Gutsul, 2013: 187.

³¹ Gutsul, 2013: 229.

Simferopol'de (Akmescit) kaydedilmiştir. Bu şehirde Puşkin Caddesi 27 adresinde bir karargâh kurulmuştur. Kırım Çalışma Grubu faaliyetlerini Ukrayna topraklarında değil, güneydeki karargahlarda sürdürmüştür. Grubun ana lokasyonları arasında Simferopol (Akmescit), Sivastopol (Akyar), Yalta, Sudak ve Kerç gibi bölgeler yer almaktadır. İlk günlerde Kırım'ın hemen hemen tüm şehirlerindeki araştırma enstitüleri ERR üyeleri tarafından aranmış ve mühürlenmiştir. Aynı zamanda Çarlara ait eski sarayların hepsi araştırılmış ve envanterleri de taranmıştır. Kırım Çalışma Grubunun faaliyetleri arasında Almanların eski yerleşim yerlerini araştırmak ve bunların Kırım'a olan kültürel etkilerini belirlemek bulunmaktadır. Ayrıca Germen Gotlarının izlerini, yerleşim yerlerini ve yarımada'daki geleneklerini de araştırmışlardır. Araştırma yapılan kütüphanelerde el konulan kitaplar toplama noktalarında belirlenerek Berlin'e nakledilmişlerdir.³² Yukarıda belirtilmiş olduğu gibi Sovyet yönetimine ait belgelerin taranması ve incelenmesi hususu, gerektiğinde çok önemli olan bilgilerden yararlanma veya bazı envanterlerin ortadan kaldırılmasını gerektirdiği içindir. Gotların mirası meselesi ise Alfred Rosenberg'i ziyadesiyle alakadar etmekte ve burada bir zamanlar kendi atalarının yaşadıklarına olan inancı, bölgeyi daha çok merak etmesine yol açmaktadır. Hatta Kırım'a Gotlar tarafından aktarılan kültürel mirastan söz etmekte ve bu mirasın Kırım'ı nasıl etkilediğine dair derin araştırmalar yapmaktadırlar. El konulan kültürel envanterin Berlin'e aktarılması ise Kırım tarihi açısından büyük bir kayıptır. Zira bu mirasın önemli bir bölümünün Almanlar tarafından yok edildiği açıktır.

Kırım Çalışma Grubu, Şubat-Ağustos 1942 tarihleri arasında Herbert Schmidt tarafından yönetilmiştir. Schmidt, tarih öncesi özel ekibe mensup ve Gotik araştırmalarıyla uğraşan bir arkeolog olan Rudolph Stampfuß ve ekibi ile Sudak, Simferopol (Akmescit), Sivastopol (Akyar), Kerç, Çufut-Kale şehirlerinin yanı sıra eski Gotik yerleşim yerlerini ziyaret etmiştir. Mezarlıklar, gözlemleri ve ilgili eşya ile kitaplara el konulmuştur. Ayrıca Çalışma Grubu Kırım, Kuzey Kırım'da ve Kerç kasabasındaki Gotik höyüklerde araştırma kazıları gerçekleştirmiştir.³³

AG Kırım'ın 1942 baharındaki kadrosu ise Herbert Schmidt, Kaulich Berent, Adjutant Langer gibi isimlerden oluşmaktadır. Prehistorya özel ekibinden Prof. Dr. Rudolph Stampfuß, Dr. Otto Klein ve Walther Matthes; ideolojik bilgi için özel ekipten Karl Rosenfeld, özel folklor ekibinden Hasn Röck Weisser; Özel bilim ekibinden Hans Braun sorumludurlar. Rudolf Stampfuß, Ukrayna Komiserliği'nde "Tarih Öncesi Özel Personel Başkanı" olmuştur. Yukarıda da adı geçen Stampfuß, müzeler ve kazılardan sorumludur. Güzel sanatlar ekibinin üyeleri ise 1942 sonbaharına kadar orta Ukrayna şehirlerinde çalışmış ve ancak Eylül 1942'de Simferopol'e (Akmescit) ulaşmışlardır. Alupka yakınlarındaki bir kalede AG Kırım tarafından güvenlik altına alınan resimlerin değerlendirilmesi yapılmıştır.³⁴ Ayrıca Kiev, Herson, Simferopol (Akmescit) gibi şehirlerde el konulan materyallerin incelendiği defter kayıtları da bulunmaktadır.³⁵

1942 yılı sonbaharında özel bilim ekibinin bir üyesi olan Schwartz Bostunitsch, Kırım'da bir biyolojik araştırma enstitüsü ile bir gözlemevini inceleme altına almıştır. Gözlemevinde ayrıca el konulan küçük bir kütüphane de bulunmaktadır. ERR çalışanlarından olan Braun, Kırım Dağları'nda bulunan Biyolojik Araştırma Enstitüsü "Karadah" istasyonunu araştırmıştır ve bu istasyonda değerli eserlerden oluşan yaklaşık 50.000 cilt kitap bulunmaktadır. Kitapların bir kısmı savaş sırasında kaybolduğu için, Braun geri kalan kısmını Simferopol'e (Akmescit) teslim etmek ve orada incelemek istemiştir. Ayrıca 10.000 ciltlik bir kütüphanesi bulunan Simejis Meteoroloji Laboratuvarı da ERR'nin dikkatini çekmiş ve Braun tarafından mühürlenmiştir. Özel bilim ekibinin temsilcileri ise bu kütüphaneyi Sovyetler Birliği'nin en iyilerinden olarak tanımlamışlardır. Orada bulunan koleksiyonlar doğrudan Berlin'e teslim edilmiştir. Gözlemleri ve yeni Sovyet teknolojileri, Alman araştırmacılar için politik ve ideolojik çalışmalar kadar

³² Gutsul, 2013: 222.

³³ Gutsul, 2013: 183, 203.

³⁴ Gutsul, 2013: 222-223, 247.

³⁵ Hiller, 1995: 14.

ilgi çekicidir. Kısa zamanda sadece büyük bilim kurumları ve kültür merkezleri değil aynı zamanda daha küçük köy ve ilçe kütüphaneleri de ERR'nin kontrolü altına girmiştir. ERR memurları neredeyse her ay küçük kasabalardaki kütüphaneleri ziyaret ederek kitapları ayrı bir odaya tasnif etmişlerdir. Böylece yasaklı ve ilgilerini çeken kitapları güvenli bir odaya kilitlemişlerdir. Önemsiz olarak gördükleri literatürleri de bu süreçte yok etmişlerdir. Yerel kütüphanelerdeki ziyaretçiler ise sadece Almanlar tarafından izin verilen eserleri okuyabilmiş ve inceleyebilmişlerdir. Zira bu kütüphanelere yalnızca Alman ordusu ve diğer yetkililer girebilmekteydiler. Bu anlamda Çufut-Kale'de yer alan Mağara Kentler Müzesi tarihsel açıdan çok önemlidir. Zira ilgili bölgede Gotik yerleşim yerlerinin izlerine dair kalıntılar da mevcuttur. Simferopol (Akmescit), Kerç, Yalta ve Sudak gibi şehirlerdeki müzeler de Almanlar tarafından kontrol altına alınmıştır. Simejis kütüphanesindeki 1943 yılının son ayına ait verilerde 1656 adet kitaptan 1603'ünün ERR tarafından okunmasına izin verilmiş, 67 kişi de okuyucu kaydedilmiştir. Aynı tarihlerde Kırım'ın şehir kütüphanesinde ise kaydedilen rakamlar şunlardır: 1750 adet kitap bulunmaktadır ve bunların 950 adedinin okunmasına izin verilmiştir. Bunlardan 335'i hiç kontrol edilmemiştir. 112'sine ERR tarafından el konulmuştur. 3 adeti eski eserlerden oluşan koleksiyondur. 350'si kontrol için merkeze gönderilmiştir. 115 kişi de okuyucu bulunmaktadır. Bu sayılar da göstermektedir ki, ERR tarafından kütüphanelerin kontrolü sağlanmış, el konulacak ve yok edilecek eserler yine ERR tarafından belirlenmiştir. ERR'nin izin verdiği ölçüde okuyucular kitapları inceleyebilmişlerdir. Hangi kitabın incelenip incelenemeyeceğine dahi ERR yetkilileri karar vermişlerdir.³⁶

Haziran 1942'de Sivastopol Muharebesi sırasında, Alman ordusuna ait bir araştırma ve haritacılık ekibi, Eski Kermen (19-25 Haziran 1942) ve Mangup-Kale'nin (23, 24 Haziran ve 7 Temmuz 1942) yerleşim yerlerinde ayrıntılı araştırmalara başlamıştır. Bu amaçla fotogrametrik kayıtlar yapılmış ve Alman keşif kuvvetlerinin hava fotoğraflarından yararlanılmıştır. Almanların Kırım'da verdikleri zarar ise on binleri geçen ciltlerle ifade edilmektedir. Kıta Avrupası Araştırma Enstitüsü'ne yalnızca Kırım'dan 1.000 ders kitabı gönderilmiş ve 1941-1942'ye ait basılı Sovyet propaganda malzemeleri bulunarak Berlin'e aktarılmıştır.³⁷ Odessa'da iki milyondan fazla ciltlik bir kütüphane yok edilmiştir.³⁸

1942 yılında Kırım'da pek çok enstitü araştırılmış ve Eğitim Enstitüsü'ndeki 12.000 cilt, Pedagoji Enstitüsü'ndeki 200.000 cilt, Tıp Enstitüsü'ndeki 100.000 cilt, Ziraat Enstitüsü'ndeki 60.000 cilt bilimsel veri inceleme altına alınmıştır. Küçük kütüphanelerdeki hemen hemen bütün eserler toplanmıştır. Ayrıca Simferopol (Akmescit) Fitopatoloji Enstitüsü, Sivastopol Biyoloji Laboratuvarı, Nikita Botanik Bahçesi aranmıştır. Simferopol (Akmescit), Kerç, Yalta, Sudak ve diğer kentlerdeki müzeler mühürlenmiştir.³⁹

Çalışma Grubu Kırım'a ait birliklerin yanında Sonderkommando ve Vorkommando adı verilen iki yapı da bulunmaktadır. 1942'de özel komuta birlikleri de (SK=Sonderkommando) HAG Ukrayna bünyesinde bazı faaliyetler yürütmüşlerdir. Bu birlikler 1941 yılı Ekim ayında Kırım'da yoğun faaliyet göstermişlerdir:

Tablo 2. Birliklerin İsimleri ve Görev bölgeleri⁴⁰

Name des Kommandos Birliğin Adı	Einsatzgebiet Operasyon Alanı
SK Krim	Nordkrym, Okt. 1941 Kuzey Kırım, Ekim 1941

³⁶ Gutsul, 2013: 223, 224-225.

³⁷ Gutsul, 2013: 116.

³⁸ Hiller, 2013: s. 22.

³⁹ Gutsul, 2013: 213, 225.

⁴⁰ Gutsul, 2013: 228.

(Vorkommando) SK Kaukasus	Nordkaukasus, Kuban, 1942 Kuzey Kafkasya, Kuban, 1942
(Vorkommando) SK Stalingrad	Stalingrad, Wolga-Gebiet, 1942 Stalingrad, Volga bölgesi, 1942
(Vorkommando) SK Rostow	Rostov, Don-Gebiet, 1942 Rostov, Don bölgesi, 1942
SK Tschernigow	Nordukraine, 1941 Kuzey Ukrayna, 1941
SK für die Städte Stalino und Voroşylovhrad	Ostukraine, 1942 Doğu Ukrayna, 1942
SK Kursk	Westrussland, 1942 Batı Rusya, 1942
SK Melitopol	Südukraine, 1942 Güney Ukrayna, 1942
SK Odessa	Odessa, Transnistrien, 1942 Odesa, Transdinyester, 1942

Sonderkommando birlikleri ERR'nin Ukrayna'daki faaliyetleri kapsamında Arbeitsgruppen yanında faaliyet gösteren özel görevli birliklerdir. İlgili birlikler Ukrayna bölgesinde organize edilmişlerdir. Bu özel birlikler, işgal altındaki şehirlerdeki önemli siyasi ve bilimsel kurumlara kısa sürede ulaşarak bölgeyi güvenlik altına alabilmişler, çalışma gruplarından önce ilgili bölgeleri hazır hale getirmişlerdir. Görevleri arasında müzelerin, kütüphanelerin ve arşiv binalarının ilk mühürlenmesi ve gözetimi, değerli olan materyallerin korunması, toplama noktalarının inşası yer almaktadır. Fakat ilgili eserlerin kataloglanması ile değerlendirilmesi özel komuta birliklerinin yetkisi dışında tutulmuştur.⁴¹

El konulan değerli sanat eserlerini seçmek ve değerlendirmek üzere 24 Eylül 1942'de ERR Güzel Sanatlar Özel Kadrosunun çalışanları Simferopol'de (Akmescit) görevlendirilmişlerdir. Ayrıca Aralık 1942'den itibaren Arbeitsgruppen Krim "Arbeitsgruppen Simferopol" adını kullanmaya başlamıştır. Bu çalışma grubu 1943 yılının sonuna kadar Kırım'da çalışmıştır. Ocak 1944'te ise AG Simferopol (Akmescit) tamamen tahliye edilmiştir.⁴² 1944 yılının sonunda çalışma grupları ve ana çalışma grupları ERR'nin operasyonel birimleri olarak feshedilmiş, operasyonları azaltılmış ve Yukarı Silezya'ya kaydırılmıştır.⁴³

Görüldüğü üzere 1941 ile 1944 yılları arasında HAG Ukrayna'nın özel birimleri Ukrayna topraklarında çalışmıştır. Binlerce kitap ve düzinelerce resim, yüzlerce arşiv dosyası ve sanat eseri bu süreçte Almanya'ya teslim edilmiştir.⁴⁴

İkinci Dünya Savaşı'nı kaybeden Almanlar Doğu Avrupa topraklarından çıkmak durumunda kalmışlar ve bir süre sonra pek çok Alman yetkili savaş suçu işlemekten ötürü yargılanmıştır. Alfred Rosenberg, Nürnberg mahkemeleri sırasında ölüm cezasına çarptırılmış ve 1946 yılının Ekim ayında infaz edilmiştir.⁴⁵

⁴¹ Gutsul, 2013: 227.

⁴² Gutsul, 2013: 226.

⁴³ Gutsul, 2013: 36-37.

⁴⁴ Gutsul, 2013: 229.

⁴⁵ Lach, 2004/2005: 14.

Sonuç

Kırım stratejik açıdan çok önemli bir mevkiide bulunmaktadır ve tarih boyunca pek çok milletin dikkatini çekmiştir. Kimi zaman çeşitli milletlerin göç yolu üzerinde yer almış ve kimi zaman da bazı milletlere yerleşim yeri olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile Almanların bölgeye daha uzun gelişleri söz konusu olmuştur. Zira Almanlar Birinci Dünya Savaşı'nda kısa süreli de olsa Kırım'ı işgal etmişlerdir. 1941-1944 yılları arasında ise kurmuş oldukları birlikler ile Kırım'da daha yoğun faaliyet göstermişler, sistemli çalışmalar yürütmüşler ve hem askeri hem idari açıdan hakimiyetlerini yerleştirmek amacıyla olmuşturlardır.

İkinci Dünya Savaşı esnasında etkili olabilmek amacıyla bazı birlikler kuran Almanların Ukrayna bölgesinde kurmuş oldukları birim, Kırım'ın bağlı olduğu üst birimdir. Çalışmamızda yer verilmiş olan tüm birlikler, Doğu Bakanı Alfred Rosenberg'in başkanlığını yaptığı Einsatzstab Reichsleiter Alfred Rosenberg, (ERR) yani Alfred Rosenberg'in Görev Birliği olarak adlandırılmaktadır. Ukrayna'daki birliğe HAG (HauptArbeitsgruppen) adı verilmiş ve Kırım'daki birlik ise bu ana birliğe bağlı olan AG Krim (Arbeitsgruppen Krim) olarak adlandırılmıştır. İlgili çalışma gruplarının pek çok görevi bulunmaktadır. İşgal altındaki bölgelerde bulunan kütüphaneler, mezarlıklar, müzeler, araştırma enstitüleri, laboratuvarlar, gözlemevleri gibi alanlarda bulunan envanteri incelemek, değerlendirmek ve el koymak amaçlı faaliyet gösteren bu birlikler, gerektiğinde pek çok eseri ortadan kaldırmıştır. Özellikle Sovyet Rusya'ya ait olan envanterin yok edilmesi Almanlar için çok mühim olarak ifade edilebilir. Almanların amaçlarından bir tanesi Bolşevikliği ortadan kaldırmak olarak ifade edilirse, onlara ait olan tüm mirasın Almanya'ya nakledilmesi ya da yok edilmesi savaş esnasında Almanlar açısından gayet doğal bir durumdur. Fakat bu durum bölgenin tarihi ve kültürel geçmişine vurulan büyük bir darbe olarak adlandırılabilir.

Kırım Tatarlarına Sovyetler Birliğinin baskı yaptığı ve Almanların eziyet çeken bu halklar için bir kurtarıcı olduğu propagandasını yapan Alman yetkililerin de tıpkı Sovyetler Birliği gibi Kırım'a ve Kırım'ın kültürel mirasına ziyadesiyle zarar vermiş oldukları ortaya çıkmaktadır. Bölgede yer alan pek çok müze ve kütüphanedeki on binlerce cilt eser toplama noktalarına aktararak Berlin ve Frankfurt gibi merkezlere nakledilmiştir. Almanlar tehlikeli olarak gördükleri envanteri ise yok etmişlerdir. Dolayısıyla Kırım coğrafyasında verdikleri zarar azımsanmayacak ölçüde değerlendirilebilir. Kırım, İkinci Dünya Savaşı'nda Sovyetler Birliği ve Almanya arasında mücadele alanı haline gelmiş ve iki büyük gücün kazanma hırsından dolayı zarar görmüştür. Doğu Bakanı Alfred Rosenberg ve onun birliklerinin ise bu kültürel ve tarihi mirasa el konulmasında, Almanya'ya aktarılmasında ve yok edilmesinde olan payları çok yüküktür.

KAYNAKÇA

A. Arşiv Kaynakları

BArch, Berlin Bundesarchiv.

B. Araştırma ve İnceleme Eserler

Cohen, Julie-Marthe-Jelinek, Felicitas Heimann ve Weinberger, Ruth Jolanda (2019), Handbuch zur Judaica Provenienz Forschung: Zeremonialobjekte, (ins Deutsche übersetzt von: Felicitas Heimann Jelinek), Germanay: World Jewish Restitution Organization.

Dallin, Alexander (1957), *German Rule in Russia 1941-1945*, Londra: St. Martin's Press.

Dokumantation (1958), "Der Generalplan Ost", *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, 6/3, 281-325.

Freitag, Gabriele-Grenzer, Andreas (1997), "Der deutsche Umgang mit sowjetischem Kulturgut während des Zweiten Weltkriegs", *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Neue Folge, 45/2, 237-272.

Grimsed, Patricia Kennedy (2005), "Roads to Ratibor: Library and Archival Plunder by the Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg", *Holocaust and Genocide Studies*, 390-458.

Gutsul, Nazarii (2013), *Der Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg und seine Tätigkeit in der Ukraine (1941-1944)*, Gießen: Inaugural-Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Philosophie des Fachbereichs Geschichts- und Kulturwissenschaften der Justus-Liebig-Universität Gießen.

Heuss, Anja (1997), "Die Beuteorganisations des Auswärtigen Amtes: Das Sonderkommando Künsberg und der Kulturgutraub in der Sowjetunion", *Vierteljahrhefte des für Zeitgeschichte*, 45/4, 535-556.

Hiller, Marlena P. (1995), "Bücher als Beute: Das Schicksal sowjetischer und deutscher Bibliotheken als Folge des Zweiten Weltkriegs", *Nordostarchiv: Zeitschrift für Regionalgeschichte*, 4/1, 9-27.

Kunz, Norbert (2005), *Die Krim unter Deutscher Herrschaft 1941-1944: Germanisierungsutopie und Besatzungsrealität*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.

Lach, Karin (2004-2005), Projekt: *Die Historische Hintergrund zur Sammlung Tanzenberg an der Universitätsbibliothek Wien*, Universität Wien.

Mazower, Mark (2013), *Hitler İmparatorluğu: İşgal Avrupa'sında Nazi Yönetimi*, (Çev. Yavuz Alogan), İstanbul: Alfa Tarih Yayınları.

Myllyniemi, Seppo (1973), *Die Neuordnung der Baltischen Länder 1941-1944: Zum Nationalistischen Inhalt der deutschen Besatzungspolitik*, Helsinki.

Picker, Henry (1981), *Hitlers Tischgespräche*, Wilhelm Goldmann Verlag.

Sakal, Halil Burak (2013), *Bir Başka Dünya Savaşı: II. Dünya Savaşı Sırasında Almanya Tarafında Savaşan Türkistanlılar 1941-1945*, İstanbul: Ötüken Yayınları.

Ülküsal, Müstecip (1975), "II. Dünya Savaşı'nda Berlin Hatıraları", *Emel*, 87, 35-48.

Ünalp, F. Rezzan, "İkinci Dünya Savaşı'nda Barbarossa Harekâtı: Almanya'nın "İşgal Altındaki Doğu Mıntıkaları Bakanlığı" Faaliyetleri ve Pantürkizm", Giresun Üniversitesi KARASAM VII. Uluslararası Karadeniz Sempozyumu "Türk Rus İlişkileri" Bildiriler Kitabı, Giresun, Ekim 2017, s. 464-479. (Erişim Linki: https://karasam.giresun.edu.tr/Files/ckFiles/karasam-giresun-edu-tr/I%20C%C4%B0LT/II.C%C4%B0LT/karasam_II.CILT.pdf)

Werth, Alexander (1964), *Russia at War*, London.

İnternet Kaynakları

Schmidt, Claudia-Devantier, Sven, "Das Ahnenerbe der SS-Himmlers Geisteselite", Bundesarchiv Internet Seite <https://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Virtuelle-Ausstellungen/Das-Ahnenerbe-Der-Ss-Himmlers-Geisteselite/das-ahnenerbe-der-ss-himmlers-geisteselite.html>

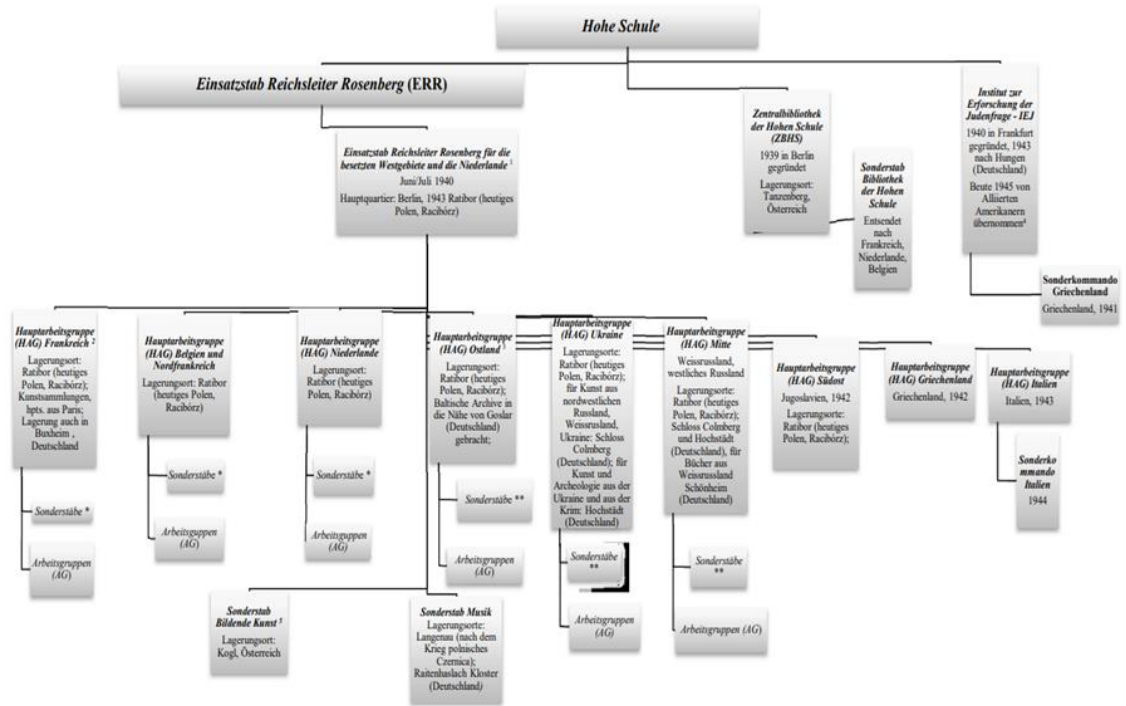
Schreg, Rainer, Zwischen Nazis und Sowjets: Die Krimgoten in den 1930'er und 40'er Jahren, 28.06.2020, <https://archaeologik.blogspot.com/2020/06/zwischen-nazis-und-sowjets-die.html>

EKLER

Ek 1. Yüksek Okul ve Görev Birliği'nin Yapılanması

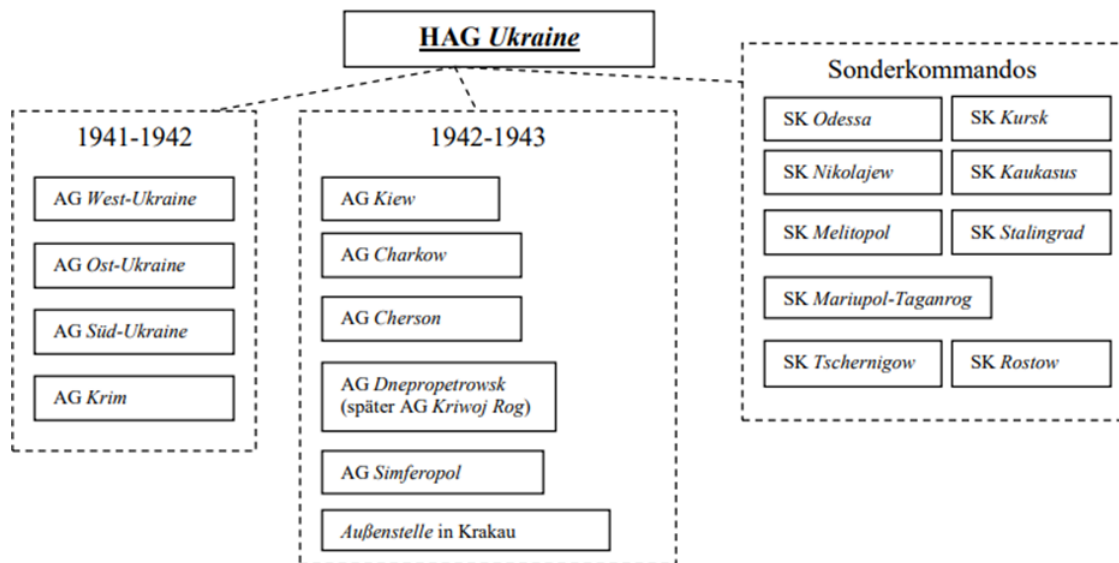
A. ORGANISATORISCHE TABELLEN (ERR, RSHA)

Tabelle (I) Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg – Organisatorische Struktur des ERR

Kaynak: Cohen, Julie Marthe-Jelinek, Felicitas Heimann-Weinberger ve Ruth Jolanda, (2019): 176.

Ek 2. Ana Çalışma Grubu Ukrayna ve Bağlı Çalışma Grupları.

Kaynak: Gutsul, (2013): 170.